

СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ (НА МАТЕРІАЛІ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЮ «ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО»)

Анотація. У статті обґрунтовано сутність, особливості структури та змісту формування професійної компетентності майбутніх вихователів у питаннях встановлення педагогічного партнерства. Навчальний інтегрований курс «Педагогіка», розроблено за модульною системою навчання та включає такі змістові модулі: «Педагогіка загальна», «Педагогіка дошкільна», «Інклюзивна освіта» та «Педагогічне партнерство». Змістовий модуль «Педагогічне партнерство» включає чотири модулі та спрямований на формування у студентів загальних та фахових компетентностей. Подано результати міні-опитування студентів за змістом кожного модуля; проведено діагностичний зріз сформованості професійної компетентності студентів, що обумовило необхідність розробки критеріїв (світоглядний, діагностичний, змістовий, процесуальний), рівнів та їх показників. Висвітлено інтерактивні технології роботи зі студентами; створення необхідних умов для реалізації партнерської взаємодії; ефективне використання сучасних форм роботи у партнерській взаємодії з батьками; педагогами, різними соціальними інститутами.

Ключові слова: професійна компетентність, майбутні вихователі, педагогічне партнерство, співпраця, партнерська взаємодія.

Karnaukhova Antonina
Kyiv University Boris Grinchenko

THE ESSENCE, STRUCTURE AND CONTENT OF PREPARATION FOR THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE EDUCATORS (ON THE MATERIAL OF THE PEDAGOGICAL PARTNERSHIP CONTENT MODULE)

Summary. The article substantiates the essence, peculiarities of structure and content of formation of professional competence of future educators in the issues of establishing pedagogical partnership. Educational integrated course "Pedagogy", developed on a modular system of education and includes the following content modules: "General pedagogy", "Pre-school pedagogy", "Inclusive education" and "Pedagogical partnership". The content module "Pedagogical Partnership" includes the purpose, the main tasks aimed at the formation of students of general and professional competences. The results of a mini-survey of students on the content of each module are presented; a diagnostic section of the students' professional competence was formed, which further made it necessary to develop criteria: outlook, diagnostic, content, and procedural. The levels of professional competence of students of the 2nd year of specialty "Preschool education" (high, sufficient, average low) and their indicators are characterized. Innovative methods of working with students at seminars and practical classes are highlighted: role-playing pedagogical games, analysis of problem situations from the perspective of modern interpretation, problem-seeking tasks, studying practical experience in the application in the future profession (event modeling), development of pedagogical and methodological tips and recommendations caregivers and parents; creation of necessary conditions for realization of partnership interaction; effective use of modern forms of work in partnership with parents; teachers, various social institutions. The purpose of laboratory work is revealed: to find out students' level of mastery of practical skills to determine principles and strategy of pedagogical partnership, interaction of preschool education institution with different social institutions, peculiarities of use of models of educational process for parents, to apply pedagogical partnership technologies in practice in educational establishments and institutions adults and preschoolers.

Keywords: professional competence, future educators, pedagogical partnership, cooperation, partnership.

Постановка проблеми. Проблема формування професійної компетентності знаходиться у полі досліджень науковців. Саме підготовка до педагогічного партнерства та участь у взаємодії (співпраці) усіх учасників освітнього процесу неприйнятна без певних умінь, навичок та професійних компетенцій, що формуються у майбутніх вихователів під час вивчення змістового модулю «Педагогічне партнерство» інтегрованого курсу «Педагогіка» для студентів 1-2 курсу спеціальності «Дошкільна освіта», освітній рівень: перший (бакалаврський).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психолого-педагогічній літературі накопичено чималий досвід з проблеми компетентності, яка була висвітлена у наукових працях

Н. Бібік, О. Біляковської, Є. Бондаревської, Б. Гершунського, А. Хуторського, А. Щекатунової та ін. У роботах цих авторів компетентність пов'язується з рівнем освіченості фахівця і його загальнокультурною компетентністю, а також розглядається як складна система, що включає знання, уміння, навички та професійно-важливі якості майбутнього фахівця.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проблемі викладання дисциплін фахової підготовки майбутніх вихователів присвячені дослідження Л. Артемової, А. Богущ, Н. Лисенко, Г. Беленької та ін. Науковці зосереджують свою увагу на таких аспектах як розробка нових, цікавих за змістом навчальних курсів у закладах вищої освіти; професійна під-

готовка методів викладання з використанням інтерактивних технологій навчання студентів; забезпечення взаємозв'язку між теоретико-методичними основами і практико-орієнтованим навчанням, та інтеграція у викладанні навчальних дисциплін.

Мета дослідження – теоретико-практичні підходи до висвітлення проблеми формування професійної компетентності майбутніх вихователів.

Завдання дослідження – обґрунтування сутності, особливостей змісту та структури сучасної підготовки майбутніх вихователів на матеріалі змістового модулю «Педагогічне партнерство».

Виклад основного матеріалу. Сучасні соціально-економічні умови, міжнародні зв'язки, інтеграція України у європейський і світовий освітній простір передбачає пошук нових підходів щодо формування професійних компетенцій майбутніх вихователів.

Вивчення педагогічного партнерства в умовах сьогодення є одним із актуальних складників професійної підготовки студентів. Метою становлення професійно компетентного майбутнього вихователя є формування педагогічного партнерства, що є невід'ємним компонентом професійної підготовки і успіху на сучасному ринку праці.

Призначення сучасної освіти полягає в тому, щоб передати людині глибокі знання, розвинути її здібності та здатність пристосовуватися до умов професійного життя. У сьогоденні пошук стратегічних напрямів подальшого вдосконалення освіти надає важливості щодо нових шляхів та перспектив професійної освіти як важливої ланки сучасної освіти.

Соціально-економічні проблеми та динамічні зміни вимагають перегляду усталених підходів до підготовки майбутніх вихователів. Насамперед, мова йде про володіння новими вміннями, які необхідні випускнику вищого закладу освіти. Сьогодні пошук нових методологічних рішень та наукових розробок у підготовці майбутніх вихователів потребує посиленої уваги до досліджень психолого-педагогічного забезпечення освітнього процесу, змісту, організації та методів навчально-виховної роботи в закладах вищої освіти.

Отже, у професійній підготовці вихователів закладів вищої освіти, заслуговує на увагу організація забезпечення змісту навчання, спрямованого на формування професійно компетентної та конкурентоспроможної особистості.

Аналіз досліджень вчених (В. Давидов, Д. Ельконін, А. Маркова) показав, що навчальна діяльність розуміється, як діяльність особистості, інші (Г. Щукіна, В. Бондар) – як спільна діяльність педагога та дитини. Незалежно від досліджень на сутність навчальної діяльності всі науковці до характерних ознак цього поняття зараховують: активність, спрямованість на об'єкт засвоєння, орієнтацію в дійсності та соціалізацію особистості.

Таким чином, актуальним питанням у підготовці майбутнього вихователя під час навчання є суб'єктивна цінність ставлення до формування професійних компетенцій, що є одним із структурних компонентів фахової підготовки. На нашу думку, одним зі шляхів вирішення цієї проблеми, є вивчення змістового модулю «Педагогічне партнерство» інтегрованого курсу «Педагогіка». Саме цей змістовий модуль «Педагогічне

партнерство» сприяє формуванню у студентів професійних вмінь щодо педагогічного партнерства в закладі дошкільної освіти.

Інтегрований курс «Педагогіка» викладається студентам 1-2 курсу освітнього рівня: перший (бакалаврський), спеціальності 012 «Дошкільна освіта» в Педагогічному інституті Київського університету імені Бориса Грінченка. Метою змістового модулю «Педагогічне партнерство» (який студенти вивчають на 2 курсі) є застосування знань у майбутній педагогічній діяльності та аналізі партнерської взаємодії у співпраці всіх учасників освітнього процесу (дітей, батьків, вихователів, дорослих).

Основні завдання змістового модулю:

- навчити студентів використовувати різні види педагогічного партнерства у роботі ЗДО;
- навчити студентів дотримуватися визначених норм (права та обов'язки) та враховувати ціннісні орієнтири кожної із сторін у педагогічному партнерстві;
- навчити студентів взаємодії організованої на принципах рівності, добровільності, рівнозначності та доповнюваності всіх її учасників у процесі певної спільної діяльності.

Зміст викладання змістового модулю «Педагогічне партнерство» передбачає формування у студентів загальних та фахових компетентностей:

- Здатність до продуктивного (абстрактного, образного дискурсивного, креативного) мислення.
- Здатність до самостійного пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел.
- Здатність до планування, складання прогнозів і передбачення наслідків власної професійної та інноваційної діяльності.
- Здатність до вільного користування засобами сучасних інформаційних і комунікаційних технологій для реалізації завдань та удосконалення професійної діяльності.
- Здатність до забезпечення безпеки діяльності власної та інших учасників освітнього процесу.
- Здатність створювати команду, мотивувати її членів та досягати спільних цілей; будувати міжособистісні та ділові стосунки з усіма учасниками освітнього процесу; взаємодіяти з керівництвом, колегами та соціальними партнерами.
- Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості.
- Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими.
- Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку навичок безпечної поведінки і діяльності в побуті, природі і довкіллі.
- Здатність до організації ігрової (провідної), художньо-мовленнєвої і художньо-продуктивної (образотворча, музична, театральна) діяльності дітей раннього і дошкільного віку.

Зміст розподілено за модулями в яких розкриваються особливості педагогічного партнерства у закладі дошкільної освіти.

Модуль 1. Педагогічне партнерство як чинник глобалізації та інтеграції.

Тема 1. Педагогічне партнерство як передумова якісних змін в освітньому просторі України.

Тема 2. Педагогічне партнерство: соціальний аспект.

Тема 3. Соціально-педагогічне партнерство батьків і педагогів у процесі виховання дітей.

Модуль 2. Технологічні основи організації виховного процесу для батьків.

Тема 4. Моделі виховного процесу для батьків та їх характеристика.

Тема 5. Технології соціокультурного партнерства.

Модуль 3. Особливості педагогічного партнерства закладу дошкільної освіти з різними соціальними інститутами.

Тема 6. Співробітництво на основі інтеграції дошкільної освіти та додаткових освітніх послуг.

Тема 7. Педагогічне партнерство закладу дошкільної освіти з різними соціальними інститутами.

Модуль 4. Засади педагогічного партнерства в закладі дошкільної освіти.

Тема 8. Батьки, як співавтори педагогічного партнерства.

Тема 9. Педагогічна готовність закладу дошкільної освіти до педагогічного партнерства.

Тема 10. Досвід педагогічного партнерства у зарубіжних країнах.

Для реалізації змісту змістового модуля «Педагогічне партнерство» інтегрованого навчального курсу «Педагогіка», ми використовуємо інноваційні методики, що сприяють розумінню студентами значущості проблеми застосування педагогічного партнерства. До інноваційних методик ми відносимо: рольові педагогічні ігри, аналіз проблемних ситуацій із позицій сучасного трактування, проблемно-пошукові завдання, вивчення практичного досвіду щодо застосування у майбутній професії (моделювання подій), розробка педагогічних та методичних порад та рекомендацій для вихователів та батьків.

На початку роботи ми актуалізували проблему, оцінили рівень поінформованості студентів та визначили їхні очікування. Розпочинаючи вивчення змістового модуля «Педагогічне партнерство», ми запропонували міні-опитування для студентів за змістом кожної теми.

– «Для чого ми вивчаємо відповідний курс?», «Що Ви знаєте про педагогічне партнерство?», «Які види партнерства Ви знаєте?», «Як Ви розумієте поняття «педагогічне партнерство?», «Хто з науковців досліджував дану проблему?», «Чи використовуєте Ви на практиці методи соціально-педагогічного партнерства?», «Якими принципами педагогічного партнерства Ви керуєтеся у роботі з дітьми дошкільного віку?», «Як на практиці можна застосувати отримані знання?», «Чи можна використовувати моделі навчання сучасних батьків у закладах дошкільної освіти?», «Які додаткові освітні послуги може надавати заклад дошкільної освіти?», «Чи може заклад дошкільної освіти взаємодіяти з різними соціальними інститутами?», «Чи можемо ми використовувати досвід зарубіжного педагогічного партнерства в Україні?».

За результатами опитування ми зробили висновок про те, що дуже малий відсоток студентів розуміє поняття «педагогічне партнерство», розрізняє його види, принципи та орієнтується у взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками, різними соціальними інститутами та надання додаткових освітніх послуг.

На запитання: «Як Ви розумієте поняття «педагогічне партнерство?», 2% студентів відповіли, що розуміють педагогічне партнерство як взаємодію між суб'єктами освітнього процесу, як не-

обхідну умову його ефективності; 57% студентів зазначили, що розуміють «педагогічне партнерство» як, спілкування на рівних між вихователем та дитиною дошкільного віку; у 31% студентів відповіді були не по суті.

На запитання: «Які додаткові освітні послуги може надавати заклад дошкільної освіти?», 96% студентів відповіли, що додаткові освітні послуги – це гурткова робота, 4% студентів не змогли дати відповідь.

Для того, щоб студенти краще розуміли та оволоділи матеріалами навчального курсу ми знайомили їх з досвідом закладів дошкільної освіти (державної та приватної власності), які успішно використовують різні види педагогічного партнерства: соціально-педагогічне, соціокультурне, міжнародне та ін. При цьому пропонуємо вивчення методичної літератури, відвідування закладів дошкільної освіти, спілкування з вихователями, перегляд матеріалів у вигляді презентацій, можливість використання Інтернет-ресурсів. Завдання викладача – викласти матеріал так, щоб студент не просто його прослухав, а сприйняв, приєднався до обговорення, вступив в дискусію. У цьому нам допомагають інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Ми працюємо в системі електронного середовища, де розміщена інформація про інтегрований курс (лекційний матеріал, завдання для семінарських і практичних занять, презентації до лекцій, тестові завдання до кожного модуля, словник термінів і список літератури), з якою студенти мають можливість працювати в індивідуальному режимі.

Діагностичний підхід до вивчення сформованості професійної компетентності у студентів 2 курсу, спеціальності 012 «Дошкільна освіта», освітній рівень: перший (бакалаврський) обумовив необхідність розробки критеріїв (світоглядний, діагностичний, змістовий, процесуальний), рівнів та їх показників.

На основі зазначених критеріїв та показників було визначено чотири рівні сформованості професійної компетентності майбутніх вихователів, на початок вивчення змістового модулю «Педагогічне партнерство».

До високого рівня сформованості професійної компетентності віднесено студентів, які розуміють партнерську взаємодію між суб'єктами освітнього процесу як необхідної умови його ефективності.

Достатній рівень сформованості професійної компетентності притаманний студентам, які уміють визначати особливості партнерської взаємодії; мають здатність до планування, складання прогнозів і передбачення наслідків своїх дій; аналізують та оцінюють проблеми взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Для студентів, що виявили середній рівень сформованості професійної компетентності, характерні наявні знання про компоненти та особливості педагогічного партнерства з різними учасниками освітнього процесу, уміння визначати психолого-педагогічні механізми організації педагогічної взаємодії.

Студенти із низьким рівнем сформованості професійної компетентності мають поверхові або зовсім відсутні уявлення про технології організації педагогічного партнерства з різними учасниками освітнього процесу.

Враховуючи все це, найважливішим завданням змістового модулю «Педагогічне партнерство» є оволодіння студентами навичками практичної діяльності в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. Студенти вирішують на заняттях конкретні педагогічні завдання та ситуації, моделюють необхідні умови для реалізації партнерської взаємодії, використовують педагогічні технології у партнерській взаємодії з батьками, педагогами, різними соціальними інститутами.

Після лекційних, семінарських занять ми проводимо практичні заняття, основною метою яких є: з'ясування рівня оволодіння студентами практичними вміннями визначати принципи та стратегію педагогічного партнерства, взаємодію закладу дошкільної освіти з різними соціальними інститутами, особливості використання моделей виховного процесу для батьків, застосовувати технології педагогічного партнерства на практиці у закладі дошкільної освіти та особливості поведінки дорослих і дітей дошкільного віку. Саме зі студентами спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ми вирішуємо та обговорюємо педагогічні задачі та ситуації, проектуємо різні

варіанти спілкування сім'ї з вихователем. Цінними здобутками є залучення до педагогічного партнерства усіх учасників освітнього процесу: дітей, батьків, вихователів.

Висновки і пропозиції. Таким чином, встановлено, що на формування професійної компетентності майбутніх вихователів до організації педагогічного партнерства впливають:

- інформатизація освітнього середовища;
- інтерактивна навчальна взаємодія, що ґрунтується на узгодженості суб'єктної діяльності всіх учасників освітнього процесу;
- реалізація педагогічного діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, що характеризується відкритістю, де учасники взаємодії виступають у ролі активних суб'єктів;
- створення психологічно комфортної атмосфери, довіри, розвиток пізнавальної активності за допомогою ситуацій успіху;
- розподіленого лідерства між учасниками освітнього процесу.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в розробці моделі формування професійної компетентності майбутніх вихователів.

Список літератури:

1. Дичківська І.М. Інноваційна компетентність педагога. *Дошкільне виховання*. 2010. № 1. С. 7–11.
2. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. Київ, 2004. С. 47–52.
3. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід до педагогіки початкової освіти. *Початкова школа*. 2010. № 9. С. 2–4.
4. Богущ А.М. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищому навчальному закладі. *Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України*: матеріали метод. семінару (НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України). Київ, 2009. С. 271–281.
5. Беленька Г.В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу: монографія. Київ, 2011. 320 с.
6. Беленька Г.В. Сучасні підходи до питань формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. Рівне: РДГУ, 2012. С. 99–102.
7. Скрипник М. Методична компетентність вихователів дошкільних навчальних закладів: сутність та структура. *Обрії*. 2014. № 1(38). С. 84–88.
8. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за ред. О.В. Овчарук. Київ, 2004. 112 с.

References:

1. Dychkivska, I.M. (2010). Innovatsiina kompetentnist pedahoha [Teacher's innovative competence]. *Doshkilne vykhovannia*, no. 1, pp. 7–11.
2. Bibik, N.M. (2004). *Kompetentnisnyi pidkhdid: refleksivnyi analiz zastosuvannia. Kompetentnisnyi pidkhdid u suchasni osviti: svitovi dosvid ta ukraïnski perspektivy* [Competency Approach: Reflexive analysis of application. Competence Approach in Modern Education: World Experience and Ukrainian Perspectives.]. Kyiv, pp. 47–52.
3. Bibik, N.M. (2010). Kompetentnist i kompetentsii v rezultati pochatkovoï osvity [Competence and competences resulting from primary education]. *Pochatkova shkola*, no. 9, pp. 2–4.
4. Bohush, A.M. (2009). Kompetentnisnyi pidkhdid u pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity u vyshchomu navchalnomu zakladi [Competent approach in the preparation of future specialists in pre-school education in higher education]. *Realizatsiia yevropeiskoho dosvidu kompetentnishoho pidkhdodu u vyshchii shkoli Ukrainy: materialy metod. seminaru (NAPN Ukrainy, Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy)* [Realizing the European experience of a more competent approach in Ukrainian higher education: materials method. Seminar (NAPS of Ukraine, Institute of Pedagogy of NAPS of Ukraine)]. Kyiv, pp. 271–281.
5. Bielienska, H.V. (2011). *Formuvannia profesiinoï kompetentnosti suchasnoho vykhovatelja doshkilnoho navchalnoho zakladu* [Formation of professional competence of a modern kindergarten teacher]. Kyiv, 320 p.
6. Bielienska, H.V. (2012). Suchasni pidkhdody do pytan formuvannia profesiinoï kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv ditei doshkilnoho viku [Modern approaches to the issues of forming the professional competence of future preschool educators]. *Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity* [Updating the content, forms and methods of education and training in educational institutions]. Rivne: RDHU, pp. 99–102.
7. Skrypnyk, M. (2014). Metodychna kompetentnist vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv: sutnist ta struktura [Methodical competence of preschool educators: essence and structure]. *Obrii*, no. 1(38), pp. 84–88.
8. Kompetentnisnyi pidkhdid u suchasni osviti: svitovi dosvid ta ukraïnski perspektivy (2004). [Competence Approach in Modern Education: World Experience and Ukrainian Perspectives] za red. O.V. Ovcharuk. Kyiv, 112 p.